TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Dnro 8990/93/23

25.9.2023

Perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Perustuslakivaliokunta tiistai 26.09.2023 klo 10.00 / U 28/2021 vp / asiantuntijapyyntö

Tietosuojavaltuutetun lausunto asiassa U 28/2021 vp, Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi koskeva jatkokirjelmä UJ 22/2023 vp

Asia

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa.

Tietosuojavaltuutettu on arvioinut kokonaisuutta toimivaltansa piiriin kuuluvan henkilötietojen suojan toteutumisen ja tietosuojalainsäädännön valossa ja lausuu asiassa kunnioittavasti seuraavaa.

Lausunto

Valtioneuvoston kannassa on useassa kohdassa nostettu esiin tarve varmistaa, että lainvalvontaviranomaisilla on riittävät mahdollisuudet hyödyntää tekoälyä määrättyjen lakisääteisten tehtäviensä hoitamisessa. Tietosuojavaltuutettu pitää tärkeänä, että lainvalvontaviranomaisilla, kuten Tullilla, Rajavartiolaitoksella ja poliisilla on asianmukaiset välineet ja mahdollisuudet hoitaa lakisääteisiä tehtäviään. On täten helppo yhtyä liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunnossa LiVL 2/2023 vp todettuun näkemykseen, että tekoälyn ja muun muassa biometrisen tunnistamisen sääntelyssä sekä erityisesti massavalvonnassa on otettava huomioon asianmukainen tasapaino turvallisuuden varmistamisen, kuten esimerkiksi lainvalvontaviranomaisten tehtävien toteuttamisen, ja toisaalta yksityisyyden suojan ja muiden perusoikeuksien välillä.

On hyvä huomioida, että nyt käsiteltävänä olevassa jatkokirjelmässä esitetään laajasti ja syvälle henkilötietojen suojaan ja sitä kautta yksityisyyden suojaan menevien tietojen käsittelytapojen mahdollistamista lainvalvontaviranomaisille. Jos tekoälyn hyödyntäminen lainvalvontaviranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamisessa mahdollistetaan valtioneuvoston kannassa esitetyllä tavalla, on varmistettava, että säädetään riittävän tarkkarajaisesti näitä käyttötarkoituksia koskevista rajauksista, vaatimuksista ja velvoitteista tietosuojalainsäädännön vaatimukset ja perus- ja ihmisoikeudet huomioiden ja huolehditaan asianmukaisesta valvonnasta.

Valtioneuvoston kannassa todetaan, että tekoälyä pitäisi voida hyödyntää reaaliaikaisessa sekä jälkikäteisessä biometrisessa etätunnistamisessa lainvalvontaviranomaisten toiminnassa tietyin tarkasti rajatuin reunaehdoin ja huomioiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tietosuojavaltuutettu katsoo, että jos tällainen henkilötietojen käsittelytapa mahdollistetaan, on välttämätöntä, että nämä reunaehdot asetetaan tarkasti ja juuri valtioneuvoston kannassakin todetulla tavalla huomioiden perus- ja ihmisoikeudet ja näihin liittyen erityisesti tietosuojalainsäädännön vaatimukset.

Edelleen valtioneuvoston kannassa todetaan, että tekoälyä hyödyntävien jälkikäteisten biometristen etätunnistusjärjestelmien käyttö tallenteiden tai muun kertyneen materiaalin perusteella tulisi olla lähtökohtaisesti sallittua lainvalvontaviranomaisille esimerkiksi tiettyihin valvonnan, rikostorjunnan ja -tutkinnan, sekä lupahallinnon käyttötapauksiin ilman erillistä tuomioistuimelta haettavaa päätöstä. Tietosuojavaltuutettu pyytää kiinnittämään huomiota siihen, että edellä olevassa esimerkissä kuvataan hyvin laaja käyttötapauskokonaisuus. Voitaneenkin perustellusti esittää kysymys, onko erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien biometristen tietojen käsittelyn mahdollistaminen valtioneuvoston kannassa esitetyllä tavalla näihin kaikkiin käyttötarkoituksiin oikeasuhtaista perus- ja ihmisoikeudet, ml. tietosuoja, huomioiden, erityisesti, jos tämä mahdollistettaisiin vielä ilman tuomioistuimen ennakkovalvontaa.

Valtioneuvoston kannassa kappaleessa 8 todetaan, että Suomen mukaan neuvotteluissa tulisi pyrkiä siihen, että viranomaisen luvanantamismenettelystä tekoälyn käyttöön biometrisessa etätunnistamisessa ei muodostuisi hallinnollisesti liian raskasta, jolloin riskinä on viivytykset luvan saamisessa. Suomi pitää tärkeänä, ettei asetusehdotus aseta kohtuuttomia esteitä tekoälyn hyödyntämiselle tullivalvonnassa esimerkiksi riskianalyysien teossa. Tietosuojavaltuutettu yhtyy valtioneuvoston kantaan siltä osin, ettei asetusehdotuksen tulisi asettaa kohtuuttomia esteitä tekoälyn hyödyntämiselle. Tietosuojavaltuutettu kiinnittää kuitenkin tässä yhteydessä huomiota siihen, että rajoitukset yksilöiden yksityisyyden suojaan ja henkilötietojen suojaan tulee tehdä täysin välttämättömän rajoissa.

Tietosuojavaltuutettu pitää valtioneuvoston tavoin myös erittäin tärkeänä, ettei viranomaisen luvantamismenettelystä muodostu hallinnollisesti raskasta. Tässä yhteydessä tietosuojavaltuutettu korostaa viranomaisen riittävän resurssoinnin merkitystä viivytyksettömän lupaprosessin edellytyksenä. Tietosuojavaltuutettu korostaa, että taloudellisten vaikutusten arviointia ei voida rajoittaa vain suomalaisyritysten liiketoimintaympäristöön, keskeistä on, että taloudelliset vaikutukset arvioidaan myös viranomaistoiminnan osalta.

Edelleen valtioneuvoston kannassa todetaan, että Suomi kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan parlamentti ehdottaa muutoksia säännöksiin koskien tekoälyasetusta valvovia viranomaisia. Suomen mukaan neuvotteluiden kuluessa tulisi arvioida, tulisiko asetusehdotuksessa jättää lisää liikkumavaraa kansallisten viranomaisten tehtävien järjestämiseen huomioiden jäsenvaltioiden viranomaisten nykyiset tehtävät ja hallinnolliset rakenteet. Tältä osin tietosuojavaltuutettu ymmärtää sinänsä tavoitetta pyrkiä varmistumaan kansallisesta liikkumavarasta tekoälyä valvovan viranomaisen osalta. Tietosuojavaltuutettu kuitenkin korostaa, että järjestelmän kokonaistoimivuuden kannalta, ottaen erityisesti huomioon myös sen suhde muuhun unionin sääntelyyn ja näistä seuraaviin viranomaismenettelyihin, tulisi ratkaisun olla yhdenmukainen koko unionin tasolla. Yhdenmukainen ratkaisu on helpoiten saavutettavissa unionin sääntelyn tasolla.

Lisäksi Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota valtioneuvoston kantaan siltä osin kuin siinä todetaan, että Suomi pitää tarpeellisena arvioida neuvottelujen kuluessa ehdotetun sääntelyn yhteensopivuutta suhteessa kansallisiin oikeussuojakeinoihin ja niitä koskeviin menettelyihin. Tietosuojavaltuutettu toteaa valmisteilla olevan muutos tietosuojalakiin, joka mahdollistaisi valtioneuvoston kannassa kuvatun menettelyn valittaa viranomaiskäsittelyn viivästyksestä tuomioistuimeen.

Edellä lausutun lisäksi tietosuojavaltuutettu nostaa hallintovaliokunnan tietoon Euroopan tietosuojaneuvoston ja Euroopan tietosuojavaltuutetun kannanoton: Joint Opinion 5/2021 on the proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) (edpb-edps_joint_opinion_ai_regulation_en.pdf (europa.eu)).

Tietosuojavaltuutettu Anu Talus

.

Jakelu

Perustuslakivaliokunta

Tietosuojavaltuutetun toimiston yhteystiedot

Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki

Sähköposti: tietosuoja@om.fi

Puhelinvaihde: 029 566 6700

Verkkosivut: www.tietosuoja.fi